

CRONICA VIEȚII ȘTIINȚIFICE

DANIEL MEYER-DINKGRÄFE: „ENHANCING KNOWLEDGE ABOUT THEATRE THROUGH CONSCIOUSNESS STUDIES” – CONFERINȚĂ LA BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, 17 MARTIE 2016

Prof. univ. dr. **Daniel Meyer-Dinkgräfe** de la School of Fine and Performing Arts, Universitatea din Lincoln, Marea Britanie, a susținut, în amfiteatrul „Ion Heliade-Rădulescu” al Bibliotecii Academiei Române, joi 17 martie 2016, conferința *Enhancing Knowledge about Theatre through Consciousness Studies*. Evenimentul a fost organizat de Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu” al Academiei Române (Departamentul „Artele spectacolului. Teatru și film”), în parteneriat cu Universitatea din București (Facultatea de Filosofie și Programul „Studii Religioase – Texte și Tradiții”). În deschidere au vorbit dr. **Adrian-Silvan Ionescu**, directorul Institutului de Istoria Artei „G. Oprescu” al Academiei Române, și prof. univ. dr. **Madeea Axinciuc**, directorul Programului „Studii Religioase – Texte și Tradiții”, Universitatea din București, care au creionat portretul științific al invitatului și au punctat relevanța temei în contextul eforturilor de sincronizare a cercetării românești din domeniul artelor spectacolului cu studiile europene și mondiale de profil. Ieșind din cadrul tradițional limitat și monolitic, cercetarea academică din domeniul studiilor teatrale cunoaște, la nivel mondial, o deschidere de excepție către inter-, multi- și transdisciplinaritate, reflectată, de exemplu, în tematica panelurilor ultimei conferințe a Federației Internaționale de Cercetare Teatrală (IFTR), cea mai importantă comunitate academică de profil, conferință care s-a desfășurat la Universitatea din Stockholm, Suedia, între 13 și 17 iunie 2016.

Daniel Meyer-Dinkgräfe în amfiteatrul „Ion Heliade-Rădulescu” al Bibliotecii Academiei Române.

Daniel Meyer-Dinkgräfe, profesor de artă dramatică la instituția amintită, specializat în domeniul „Teatru și conștiință”, este unul dintre cunoscuții cercetători care contribuie, prin activitatea sa academică, prin publicațiile sale pe această temă apărute la prestigioase edituri precum Routledge, Intellect, Rodopi, Cambridge Scholars Press la explorarea unei astfel de zone de interfață. A studiat engleza și filosofia la Universitatea din Düsseldorf, Germania, și a obținut doctoratul în studii teatrale la Universitatea din Londra, cu o teză despre conștiință și actor, publicată la Frankfurt în 1996. Este editor fondator al revistei academice online *Consciousness, Literature and the Arts*, precum și al seriei omonime de volume publicate de editura Brill | Rodopi. Dintre lucrările sale, amintim *Theatre and Consciousness: Explanatory Scope and Future Potential* (Intellect, 2005) și *Theatre, Opera and Consciousness: History and Current Debates* (Rodopi, 2013).

Conferința susținută a relevat modul în care câmpul de cercetare al studiilor asupra conștiinței poate interfera cu teoria și practica teatrală, dar și contribuția artei teatrale la primul domeniu amintit. În prezentare, s-au menționat la început câteva elemente de bază pentru familiarizarea publicului cu o zonă aproape necunoscută în România. Odată cu congresul *Towards a Science of Consciousness*, desfășurat în 1994 la Universitatea din Arizona (SUA), a început să se contureze un domeniu multidisciplinar de cercetare numit *Consciousness Studies* (studii asupra conștiinței), în care filosofia intersectează câmpuri științifice diferite ce studiază conștiința umană, precum neuroștiințele, științele cognitive și psihologia, fizica și biologia cu ramurile sale, dar și discipline precum literatura, hermeneutica, estetica, artele, religia, sociologia, antropologia, tehnologia informației, etica, pedagogia, sau perspective experiențiale precum cele ale psihanalizei, psihologiei transpersonale sau perspective ale diferitelor forme de experiență religioasă. Profesorul Daniel Meyer-Dinkgräfe a definit studiile asupra conștiinței drept „cercetarea modului în care gândim, simțim și acționăm, de ce gândim, simțim și acționăm așa cum o facem și cum este receptat ceea ce gândim, simțim și acționăm”. În afara disciplinelor din cadrul universităților care studiază conștiința, a arătat profesorul Meyer-Dinkgräfe, există centre de cercetare avansată care se ocupă de acest subiect, precum Sackler Centre for Consciousness Science (Universitatea din Sussex, Marea Britanie), Institute of Noetic Sciences (California, SUA), Max Planck Institut für empirische Ästhetik (Frankfurt am Main, Germania), Centre for Cognition, Kinesthetics and Performance (Universitatea din Kent, Marea Britanie) etc. La ora actuală, cercetătorii din domeniul teatrului sunt preocupați de astfel de interfețe inovatoare. Printre centrele de cercetare care activează interdisciplinar în acest context se numără *Theatre, Performance and Philosophy* din cadrul TaPRA (Theatre and Performance Research Association), centrele *Performance and Consciousness* și *Religion and Performance* din cadrul IFTR (International Federation for Theatre Research), grupul *Performance Philosophy* asociat centrului PSI (Performance Studies International) etc.

În opinia conferențiarului, una din căile de îmbunătățire a practicii și teoriei teatrale occidentale ar putea porni de la modelul conștiinței din filosofia indiană Vedanta. Parcurgând explicații generale și particulare referitoare la conceptul de pură conștiință, care constituie ecranul manifestărilor aparatului nostru psihic și care este asociat cu noțiunea de vid (considerat a fi un fundament pentru tot ceea ce se creează și liant între sunete, procese, gânduri etc.), Daniel Meyer-Dinkgräfe vorbește despre jocul creației din perspectivă indiană, ajungând astfel, prin articularea succintă a mitologiei clasice, la teatrul indian, născut, conform tratatului antic *Nāṭyaśāstra*, de însuși zeul Brahma. Este evocată astfel originea teatrului, așa cum apare ea în *Nāṭyaśāstra*, precum și teoria experienței estetice (*rasa*), regăsită în același compendiu de artă teatrală.

În final, pentru a exemplifica modul în care orice teorie despre teatru din istoria acestei arte străvechi poate fi interpretată din perspectiva studiilor asupra conștiinței, s-a recurs la viziunea lui Schiller despre comedie. Comentariul a subliniat receptarea comediei prin efectul de întrerupere a discursului mental individual pe care îl poate produce râsul.

Viziunea originală a profesorului Daniel Meyer-Dinkgräfe despre actul de creație și receptare teatrală a deschis perspective noi pentru unii participanți. La sfârșitul evenimentului, mai mulți tineri, între care și studenți doctoranzi, au pus întrebări și au cerut sugestii pentru studiile lor. De necontestat semințele roditoare ale unei astfel de conferințe, rădăcini ale unor colaborări viitoare, care pot conduce la o integrare din ce în ce mai amplă și fructuoasă a mediului academic românesc din domeniul studiilor teatrale în mediul academic internațional.

ISABELLA DRĂGHICI

CONFERINȚA IFTR „PRESENTING THE THEATRICAL PAST. INTERPLAYS OF ARTEFACTS, DISCOURSES AND PRACTICES”, STOCKHOLM, 13–17 Iunie 2016

Experiența suedeză pe care am avut-o cu ocazia câștigării unei burse de participare la conferința internațională organizată de Federația Internațională de Cercetare Teatrală (International Federation for Theatre Research – IFTR) și Departamentul de Cultură și Estetică al Universității din Stockholm, în perioada 13–17 iunie 2016, a gravat în memoria mea standardul academic internațional, profesionalismul impecabilei organizări a unui eveniment de anvergură și generozitatea unei națiuni care respectă și fructifică excelența.

Conferința intitulată „Presenting the Theatrical Past. Interplays of Artefacts, Discourses and Practices” a reunit aproximativ 900 de participanți din 57 de țări, incluzând sesiuni paralele de comunicări desfășurate în grupuri de lucru și câteva prelegeri programatice ale unor personalități influente din mediul academic internațional teatral. Programul adițional a cuprins, printre altele, vizitarea teatrului baroc din cadrul Palatului Regal Drottningholm, patrimoniu cultural UNESCO, și a teatrului baroc de la Castelul Gripsholm, precum și o recepție oferită de Primăria din Stockholm în sala în care se desfășoară anual ceremonia decernării premiilor Nobel. Voi aminti doar câteva cadre didactice de la Universitatea din Stockholm, care au fost sufletul acestei organizări ireproșabile, cu mențiunea că sunt numeroși alții care merită deplină recunoștință: Meike Wagner, Rikard Hoogland, Willmar Sauter, Lenna Hamnergren, Erik Mattsson.

Aula Magna a Universității din Stockholm.

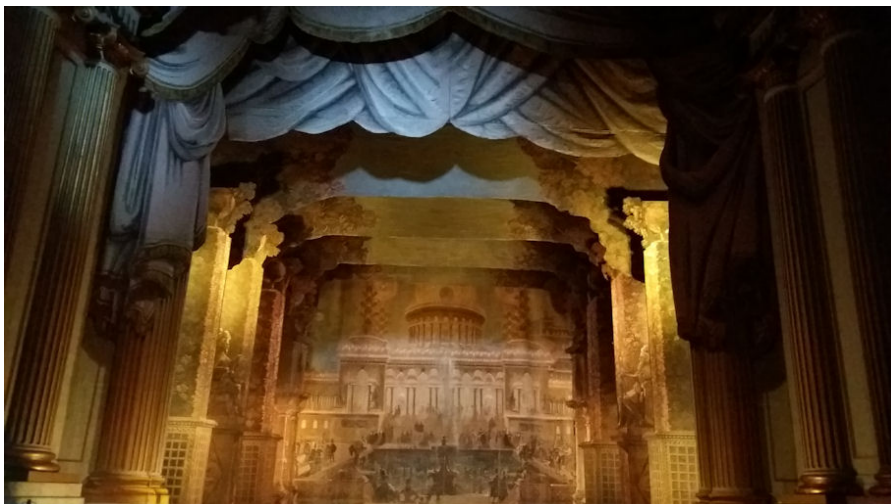
Diversitatea, depășirea limitelor tradiționale și creativitatea sunt doar câteva caracteristici ale acestei conferințe ce exemplifică tendințele actuale din domeniu: o deschidere foarte mare a domeniului cercetării teatrale către abordări neconvenționale și multidisciplinare, către zone de interfață aproape necunoscute în România la nivel universitar, precum *Performance Studies* sau *Practice as Research*, de altfel nu foarte noi în mediul academic internațional. Sesiunile de comunicări au fost dedicate unor teme extrem de diverse, între care istoriografia, spectacolul politic, teatrul asiatic, arab și african, traducerea și adaptarea operelor dramatice, arhivele digitale, muzica de scenă, arhitectura teatrală, teatrul și conștiința – pentru a da doar câteva exemple.

Am participat în cadrul panelului „Spectacol și religie”, moderat de Joshua Edelman și Kim Skjoldager-Nielsen, cu lucrarea „Rethinking Aesthetic and Ecstatic in Theatre Art: Mircea Eliade’s Vision in *Nineteen Roses* and Stanislav Grof’s Theory about Holotropic States of Consciousness”. În cadrul acestuia, am asistat la cele mai multe prelegeri, unele prezentate sub forma unor adevărate *performance-uri*, precum cea a Anitei Ratnam despre teatrul ritualic Kaisiki Natakam din provincia Tamil Nadu, India.

Un moment ce a generat o intensă emoție a fost prelegerea profesorului David Wiles de la Universitatea din Exeter, la Teatrul Regal Drottningholm, impresionantul teatru baroc amintit mai sus, integral conservat și funcțional și în prezent. De altfel, am asistat la reprezentații scenice inserate în insolita comunicare despre acest teatru, incluzând momente de interpretare în stilul epocii, din opera *Hippolyte et*

Aricie a lui Jean-Philippe Rameau și *Pygmalion* de Rousseau, însoțite de suite baroce și arii din *Armida Abbandonata* de Händel.

Am avut bucuria să rămân pentru cercetare în capitala Suediei pentru încă o săptămână după conferință, prin programul de interschimb academic între Academia Română și Academia Regală Suedeză de Litere, Istorie și Antichități. Mulțumesc pe această cale celor două instituții care mi-au înlesnit experiența suedeză! Biblioteca Universității din Stockholm mi-a furnizat numeroase materiale de care aveam nevoie. Impresionantă atât dotarea cu cărți de excepție, actuale, pe domeniul studiilor teatrale, cât și prin tehnologia avansată, implementată pentru facilitarea utilizării și împrumutării volumelor.

Teatrul baroc din Castelul Gripsholm (Suedia).

Biroul de lucru al lui August Strindberg din ultima sa locuință, în Stockholm.

Orașul va reverbera în memoria iubitorilor de teatru prezenți în Stockholm și prin vizita la Muzeul „August Strindberg”, aflat în ultima locuință a celebrului dramaturg suedez, unde descoperi cu emoție biroul la care scria, cărțile sale, obiecte personale, universul său complex și talentele multiple pe care această figură emblematică din istoria teatrului le manifesta. Vei avea impresia că Strindberg este prezent nu doar vizual, dar și auditiv, prin pașii care se aud pe bandă, prin sunetele de pianină care pornesc atunci când intri în camera unde se află instrumentul, prin foșnete, onomatopei sau alte zgomote discrete ce vivifică spațiul interactiv consacrat memoriei ilustrului autor. Cuvintele obturează uneori plinătatea evenimentelor pe care memoria încearcă să le așeze logic în fața celorlalți. Transpusă în atmosfera suedeză, mă întrebam cu uimire, în anumite momente, dacă e real sau visez... Apoi am renunțat să mă mai întreb. Mi-am adus aminte de Strindberg și am fost de acord cu el: „Visez, deci exist”.

ISABELLA DRĂGHICI

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ „CENTENARUL CINEMATOGRAFIEI MILITARE ROMÂNEȘTI”, BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, 27–28 OCTOMBRIE 2016

Aniversarea a 100 de ani de la înființarea Studioului Foto-Cinematografic al Armatei a fost marcată mai întâi de expoziția de documente și fotografii *Centenarul cinematografiei militare românești*, organizată între 16 și 30 mai 2016 în Sala „Theodor Pallady” a Bibliotecii Academiei Române de Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”, în colaborare cu Studioul Cinematografic al Armatei, Arhiva Națională de Filme și Uniunea Cineaștilor din România.

Pe 27 și 28 octombrie 2016, Institutul nostru, în colaborare cu Studioul Cinematografic al Armatei, a organizat în Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu” al Bibliotecii Academiei Române o conferință internațională dedicată aceluiași eveniment. Au fost prezentate 12 comunicări ale unor cercetători, critici de cinema și cineaști din România, dar și din Turcia și Bulgaria.

Moment festiv la deschiderea lucrărilor conferinței.

În comunicarea sa „Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei Române în Primul Război Mondial. Aventurile cercetării, aventura cercetătorului. Foaie de parcurs după o jumătate de secol de cercetare științifică”, istoricul de cinema Bujor T. Rîpeanu a făcut un veritabil istoric al problemei, referindu-se deopotrivă la cercetări finalizate, cât și la aspecte care stau încă în fața cercetătorilor pentru a fi elucidate. Se poate spune că profesorul universitar Savaș Arslan de la Universitatea Bahçeşehir din Istanbul a uimit auditoriul cu studiul „Ce unește cinematograful. Despre Sigmund Weinberg”. El a adus informații inedite despre cetățeanul român Sigmund Weinberg, cel care a înființat primul cinematograf la Istanbul, a realizat primul film documentar și primele două filme de ficțiune în Turcia și a fost primul conducător al Biroului cinematografic al Statului Major al Armatei Turce (MOSD). De asemenea, Sigmund Weinberg a întemeiat o veritabilă dinastie de cineaști întinsă pe două continente. Nu în ultimul rând, așa cum arăta profesorul universitar turc, Sigmund Weinberg unește prin activitatea sa două culturi, pe cea română și pe cea turcă.

În comunicarea sa, „Traian Popescu-Tracipone, cineast militar și memorialist”, col. Valentin Vasile, locțiitor al șefului Direcției informare și relații publice din MapN, a evocat figura unui cineast care a realizat

filme pentru Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei Române în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Distinsa noastră colegă Manuela Cernat, profesor universitar și cercetător, a avut o intervenție sensibilă intitulată „Destine și eroi uitați”. Doamna Elena Zîrnă, expert arhivist la Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice din Pitești, a vorbit despre „Documente inedite privind înființarea școlii de operatori din cadrul Serviciului Foto-Cinematografic al Armatei (1927–1928)”. Publicistul Călin Hentea, fost angajat al Studioului Cinematografic al Armatei, a făcut o expunere succintă a unui subiect amplu: „Propaganda politică în cinematografia militară românească (1916–2004)”. Dr. Petăr Kărdjilov, cercetător la Institutul pentru Studiul Artelor din Sofia, a prezentat cercetarea „Jurnale de actualități bulgare din Primul Război Mondial despre fronturile din Balcani (1915–1918)”, astfel încât și specialiștii români au putut să afle despre producția de jurnale de actualități bulgare din timpul primei conflagrații mondiale și despre conținutul acestora.

Prof. Savaş Arslan (Universitatea Bahçeşehir, Istanbul).

Dr. Adrian-Silvan Ionescu și dr. Dinu-Ioan Nicula au abordat subiecte asemănătoare. Distinsul nostru coleg a susținut o comunicare despre „Peliculele Serviciului Foto-Cinematografic al Armatei și filmele de divertisment la Cinematograful Invalizilor din război de la Iași”, referindu-se și la filmele de ficțiune străine, în timp ce cel de-al doilea, în studiul său intitulat „Proiecții cinematografice la Iași în timpul refugiei (1916–1918)”, s-a referit la producția Serviciului Foto-Cinematografic al Armatei prezentată pe ecranele din Iași în acea perioadă. La rândul său, dr. Marian Țuțui a făcut o comunicare despre „Filme cu subiect militar de dinainte de înființarea Serviciului Foto-Cinematografic al Armatei”, începând chiar cu primele imagini filmate în România de către Paul Menu, între care figurează *Parada de 10 mai 1896*, dar și două subiecte cu subiect militar cert: *Bastimentele flotiliei de pe Dunăre* și *Exercițiile marinarilor flotiliei de pe Dunăre*.

Doi oameni care au lucrat timp de decenii în cadrul Studioului Cinematografic al Armatei s-au referit la aspecte legate de această instituție. Col. (r) Viorel Domenico ne-a prezentat câteva dintre cele mai recente cercetări ale sale sub titlul „Cinești militari în arhivele CNSAS”, iar col. dr. Adrian Leonte – în comunicarea „Aspecte ale enunțării în filmul didactic/de instrucție (cu referire la *Baricada*)” – a explicat și exemplificat funcția didactică a filmelor de instrucție.

Lucrările conferinței au fost completate de proiecția unor filme realizate de Studioul Cinematografic al Armatei și a câtorva filme vechi cu subiect militar.

Marian Țuțui, Savaş Arslan și Bujor T. Rîpeanu.

Se poate conchide că manifestările organizate de către Institutul nostru în colaborare cu Studioul Cinematografic al Armatei au reușit să se ridice la nivelul aniversării unui moment centenar al culturii românești. Conducerea MApN a apreciat comunicările conferinței, căci le-a oferit diplome lui Savaş Arslan și lui Petăr Kărdjilov, urmând ca participanții români să primească diplome pe 15 noiembrie, dată la care a fost înființat, în urmă cu 100 de ani, Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei Române.

MARIAN ȚUȚUI

ADRIAN-SILVAN IONESCU – *DOCTOR HONORIS CAUSA* AL ACADEMIEI DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE DIN REPUBLICA MOLDOVA (CHIȘINĂU, 4 NOIEMBRIE 2016)

Pe data de 4 noiembrie 2016, în cadrul unei solemnități organizate în Aula Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice a Republicii Moldova, la Chișinău, domnului dr. Adrian-Silvan Ionescu, directorul Institutului nostru, i-a fost conferit titlul de *Doctor Honoris Causa* al acelei Academii.

În ședința Senatului AMTAP din data de 27 aprilie 2016 se luase, prin vot unanim, decizia ca „pentru merite deosebite în activitatea de cercetare, în domeniul educației și criticii de artă” să fie acordat acest titlu academic domnului Ionescu.

În sala cu pereții zugrăviți roz și stucaturi aurii sub cornișă, oaspetele bucureștean a fost întâmpinat de prof. univ. dr. Victoria Melnic, rectorul înaltei instituții de învățământ artistic superior. Pe scenă se afla un cor de tineri îmbrăcați în frac. Pentru început, aceștia au interpretat „Gaudeamus Igitur”, în vreme ce asistența se ridicase. Prezentatorul a făcut un rezumat de *Laudatio*, urmat de corul care a cântat „Mulți ani trăiască”, după care doamna rector a citit textul integral, terminându-l cu urarea „Vivat, Crescat, Floreat!”. Pentru a fi în consonanță cu acest final în latină, corul a interpretat „Gloria”. Domnul Ionescu a fost invitat pe scenă și doi tineri s-au apropiat, cu pas măsurat, grav, aducând roba și toca pe care le-au așezat,

ceremonios, pe umerii și creștetul celui astfel onorat. Doamna rector i-a oferit actul de numire, redactat, după obicei, în latină și l-a felicitat. Proaspătul Doctor Honoris Causa a rostit o alocuțiune de mulțumire și a oferit o selecție de volume proprii sau de cataloage și ediții colective pe care le coordonase.

Tudor Zbârnea, Adrian-Silvan Ionescu, Victoria Melnic și Tudor Stăvilă la ceremonie.

Au mai rostit prezentări elogioase prof. dr. Alexei Colâbneac, fostul decan al Facultății de Arte Plastice și fost vice-ministru al Culturii, dr. Tudor Stăvilă, directorul Centrului Studiul Artelor al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Republicii Moldova, prof. univ. dr. Eleonora Barbas de la Facultatea de Arte Plastice a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” și Tudor Zbârnea, director general al Muzeului Național de Artă al Moldovei și președinte al Consiliului de Dezvoltare Strategică al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

CONGRESUL INTERNAȚIONAL AL SOCIETĂȚII DE STUDII TEATRALE DIN GERMANIA, EDIȚIA A 13-A: „THEATER ALS KRITIK”, FRANKFURT AM MAIN ȘI GIEBEN, 3–6 NOIEMBRIE 2016

În perioada 3–6 noiembrie 2016, în orașele Frankfurt și Gießen, s-a desfășurat Congresul internațional *Theater als Kritik/Theatre as Critique*, eveniment organizat de către Societatea de Studii Teatrale din Germania, Institutul de Teatru, Film și Studii Media al Universității Goethe din Frankfurt, Institutul de Studii Teatrale Aplicate al Universității Justus Liebig din Gießen, în colaborare cu Hessischen Theaterakademie, Frankfurt Lab și Künstlerhaus Mounsonturm. Este prima reuniune internațională a acestui congres, ajuns în anul 2016 la ediția a 13-a, o deschidere fructuoasă care a îmbogățit participanții din peste 15 țări cu noi

perspective. Au fost prezenți peste 230 de cercetători din Germania, SUA, Brazilia, Marea Britanie, Suedia, Finlanda, Olanda, Franța, Elveția, Italia, Grecia, România, Lituania, Rusia, Japonia etc., evenimentul științific desfășurându-se în sesiuni paralele de lucru, în limba germană și în limba engleză. De precizat că organizatorii au asigurat fonduri de participare pentru o parte dintre invitați, fapt care a permis prezența unui număr mare de cercetători din mediul academic internațional. Le suntem recunoscători pentru susținerea financiară acordată. La ceremonia de deschidere au vorbit Boris Rhein, Ministrul Educației, Cercetării și Artelor din landul german Hessa, prof. univ. dr. Birgitta Wolff, rectorul Universității Goethe, prof. univ. dr. Gerald Siegmund, Președintele Societății de Studii Teatrale din Germania, prof. univ. dr. Nikolaus Schüller-Schöll, profesor de teatru și studii performative la Universitatea Goethe.

Congresul s-a desfășurat sub patronajul ideii de teatru privit ca entitate critică ce examinează practicile sociale și politice, reconsiderând, în oglindă, istoria și teoria teatrului, pe de o parte, și conceptul de critică în sine, pe de altă parte, cu trimiteri la viziunile filosofice ale lui Adorno, Foucault sau Judith Butler. Conferința a pus accentul pe dimensiunea teoretică a temei, poziționând teatrul ca pe un forum al dezbaterii sociale, al protestului, al intervenției politice, dar și al utopiei, după cum precizează organizatorii.

Prof. univ. dr. Nikolaus Schüller-Schöll și prof. univ. dr. Gerald Siegmund
la ceremonia de deschidere a congresului.

Între spațiul gândirii și spațiul scenic, cercetătorii au așezat luminescența unor reflecții complexe, actuale și necesare, referitoare la subiecte precum teatrul politic, teatrul transcultural ca instrument critic al globalizării, teatrul postmodern, deconstructivism și categorii estetice, *performance philosophy*, cenzura în teatru, critică și hegemonie politică, criza analizei critice în teatrul contemporan, istoria unor parcursuri comune dintre ideologie și teatru, teatrul de stradă și teatrul de păpuși ca forme de critică social-politică ș.a.m.d. Werner Hamacher, profesor emerit al Universității Goethe din Frankfurt, specializat în studii literare, filosofia limbajului, istoria esteticii și a hermeneuticii, a susținut una din cele trei prelegeri principale ale congresului, într-o sală neîncăpătoare pentru cei peste 500 de studenți și participanți la congres veniți să-l audieze. În expunerea sa, W. Hamacher a pledat pentru regândirea acțiunii dramatice și a imaginarului teatral, analizând, într-o incursiune dialectică, *Poetica* lui Aristotel și *Micul Organon pentru teatru* al lui Brecht. Celelalte două prelegeri au fost susținute de profesorii universitari Shannon Jackson de la University of California, Berkeley (SUA), specializată în retorică, teatru, dans și studii performative (prelegere susținută în deschiderea congresului), și Christoph Menke, profesor de filosofie practică la Universitatea Goethe din Frankfurt, specializat în filosofia dreptului și filosofie politică.

Fiecare participant la congres, cercetător, profesor universitar, critic de teatru, artist sau student, a avut ocazia să își susțină comunicarea într-o atmosferă efervescentă, în cadrul unuia dintre cele 34 de paneluri ale evenimentului, marea majoritate a sesiunilor în limba engleză desfășurându-se în clădirea Casino din Campusul Westend al Universității Goethe. Maniera de prezentare, incluzând elemente performative în discursul științific, implicând mișcare corporală sau audiție, spre exemplu, cum au fost cazurile la care am asistat, trimite la un model apreciat în Occident, de interacțiune dintre gândirea critică și creativitate, cu efecte de potențare a rezultatelor cercetării, model pe care ni-l dorim mai prezent și în conferințele științifice de la noi.

Din România au participat Alexandra Maria Pâzgu, de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, fostă studentă a Universității din Gießen, cu lucrarea „Dramaturgy as Thinking: a Deleuzian Approach to Thought Creation in Contemporary Theater Forms”, și subsemnata, cu lucrarea „The Communist Party Effect: Romanian Theatre under the ‘Auspices’ of Censorship”.

O experiență deosebită a fost reprezentată de spectacolele realizate de tineri performeri din Frankfurt, în spații neconvenționale, spectacole la care au fost invitați și participanții la congres.

Una dintre aceste piese, care a încântat publicul prin complexitatea și subtilitatea scenariului, prin dezinvoltura percutantă a jocului scenic și reflecția filosofică ce infuzează deopotrivă cu inteligență, umor, sensibilitate, ingenuitate și forță discursul scenic, este *The Piece Concerning the Question of Purposefulness*, realizată în totalitate (scenariu, regie, interpretare) de patru tineri performeri, masteranzi și studenți ai Institutului de Studii Teatrale Aplicate al Universității din Gießen: Tilman Aumüller, Christopher Krause, Arne Salasse, Ruth Schmidt. Un spectacol cu o viziune unică, în ciuda resurselor scenografice neelaborate, resurse care însă autentifică valoarea subiectului: criza și austeritatea politică a Europei contemporane. Sperăm ca într-o zi să îi putem vedea și pe scena unui teatru din România.

Scenă din spectacolul *The Piece Concerning the Question of Purposefulness*.

Congresul *Theater als Kritik/Theatre as Critique* a reprezentat o întâlnire cu excelența la nivel academic, așezată sub semnul reflecției critice și al dezbaterii ancorate în realitatea prezentului. Dincolo de dimensiunea estetică, cercetătorul are menirea de a evalua dimensiunea socio-politică a artei teatrale crescute din trunchiul unei istorii tumultuoase, pentru a găsi soluții la criza prezentului. Teatrul își recapătă astfel rolul său militant, pentru a susține cu luciditate ceea ce Bertolt Brecht numea „cea mai măreață artă”: „arta de a trăi pe Pământ”.

ISABELLA DRĂGHICI

EXPOZIȚIA „FILM-STILLS. PHOTOGRAPHIEN ZWISCHEN WERBUNG, KUNST & KINO”,
ALBERTINA, VIENA, 4 NOIEMBRIE 2016 – 26 FEBRUARIE 2017

La Albertina din Viena a fost deschisă o foarte interesantă expoziție intitulată *Film-Stills. Photographien Zwischen Werbung, Kunst & Kino* (Instantanee din film. Fotografia între publicitate, artă și cinema). Reunind 130 de fotografii din colecțiile proprii și din acelea ale instituției vecine, Österreichisches Filmmuseum (Muzeul Filmului Austriac), precum și câteva împrumutate de la Deutsche Kinemathek, manifestarea a fost organizată de unul dintre muzeograful tineri și foarte dotați, Walter Moser, care a închipuit un traseu foarte judicios și o narațiune în imagini care coincidea cu însăși nașterea celei de-a Șaptea Arte. Se știe că pe platouri, în timpul filmărilor, existau fotografi profesioniști angajați de studiouri pentru a lua imagini ce puteau ulterior să fie transformate în afișe ori să fie panotate în vitrina cinematografelor pentru a atrage publicul. Țin încă minte cum arătau aceste vitrine prin anii '60-'70 ai secolului al XX-lea la cinematografe demult dispărute din trama sălilor de spectacol a Bucureștilor, precum „Feroviar” (fost Marna), „Buzești” (fost Volta), „Dacia” (fost Marconi) sau „Doina”: în niște colțare de lemn ținute pe un panou de placaj îmbrăcat în pânză sau pluș decolorat, cu ocazia schimbării săptămânale a repertoriului, erau fixate fotografii care dădeau spectatorilor o idee despre subiectul peliculei și protagoniștii ei, asigurând creșterea deverului. Acestea erau rodul activității acelor mânăuitori ai camerei obscure plasați în spatele operatorului, în studioul de turnare a filmului.

Afișul expoziției, cu un detaliu din fotografia lui Sam Shaw, luată în filmul *Șapte ani de căsnicie*.

Pe simeza frumosului muzeu vienez erau adunate imagini iconice din filme turnate între 1900 și 1975. La începuturi, când nimeni nu se gândise ca pozele să fie luate chiar în timp ce se filma, fotografi înscenau tablouri vivante cu actorii aranjați exact ca în cadrele pe care le luase operatorul cinematografic. Doar prin anii '30 s-a luat inițiativa executării de instantanee chiar în timpul turnării. Pentru unele autorii sunt cunoscuți, pentru altele aceștia vor rămâne pururea anonimi. În aceste cadre puteau fi observate tendințele stilistice ale plasticii din momentul când a fost turnat filmul, care aveau influență și asupra fotografiei: Art Nouveau, expresionism, Art Deco, suprarealism, metafizic.

Într-o parcurgere cronologică, expoziția începea cu o imagine de pe platoul lui Georges Méliès, genial conceput la Montreuil-sous-Bois, unde producea peliculele sale pline de umor și de suspans prin care a debutat arta cinematografului. Nu departe se aflau câteva cadre emblematice din peliculele de groază ale perioadei de pionierat a filmului expresionist: Werner Krauss în rolul doctorului Caligari, Conrad Veidt în acela al somnambulului Cesare, țepăn în lada sa cu aspect de coșciug, și Lil Dagover, victima îngrozită de „deșteptarea” atracției de bălci a mefiantului antreprenor din neuitata peliculă *Cabinetul Dr. Caligari* (1919, regia Robert Wiene) sau Conte Dracula, trezit din somnul său secular de setea de sânge și pornit în căutarea victimelor pe puntea corabiei cu pânze cu care se deplasa (*Nosferatu, o simfonie a groazei*, 1922, regia F.W. Murnau). Pentru a accentua puterea demonică a vampirului, fotografii necunoscute l-au impostat de jos în sus, conferindu-i monumentalitate, accentuată și de arborada ambarcațiunii ce formează vectori ascendenți în spatele său.

Autor necunoscut: scenă din filmul *Cabinetul Dr. Caligari* (1919, regia Robert Wiene).

Anunțând genul science fiction de mai târziu, Iakov Protazanov a dat la lumină, în 1924, ecranizarea romanului lui Alexei Tolstoi *Aelita*. Pe simeză figura un portret al reginei din Marte pe când, în pofida interdicțiilor, privea prin telescopul miraculos spre Pământ și-și descoperea alesul inimii. Costumația avangardistă, coafura și machiajul erau menite a identifica o ființă extraterestră. Din păcate autorul cadrei nu este cunoscut.

Un fotograf de talent a fost Horst von Harbou, fratele romancierei și scenaristei Thea von Harbou, soția regizorului Fritz Lang. Acesta a lucrat mult pe platourile de la UFA pentru cumnatul său, immortalizând scene sau personaje din filmele ce le pregătea. Așa sunt mai multe imagini din *Nibelungii* seria I (1924), în care este prezentat Siegfried călărind un cal alb, în fruntea cavalerilor săi, în timp ce trecea peste podul ridicător și intra pe poarta castelului regelui burgund Gunther. Sau, tot eroul legendei germane, căzând lângă izvor, străpuns în spate de lancea ucigașă a lui Hagen. Cele două fotografii sunt supuse unor perspective diferite: cea dintâi este în unghi montant spre a accentua măreția eroului și dramatismul peisajului stâncos, cea de-a doua într-unul plonjant pentru a accentua dispariția năpraznică a acestuia.

Imagine din expoziție cu fotografiile lui Horst von Harbou la *Nibelungii*.

Horst von Harbou: scenă din filmul *M. Un oraș își caută ucigașul* (1931, regia Fritz Lang).

Karl Strauss: Gloria Swanson în *Male & Female* (1919, regia Cecil B. DeMille).

Păstrând ceva din suavitățile și misterul obținut de artiștii pictorialiști din jurul lui Stieglitz în portretele de doamne din înalta societate, Karl Strauss o surprinde pe Gloria Swanson în întreaga sa splendoare de divă înveșmântată într-o rochie cu perle și pe cap având o calotă decorată cu pene de păsări, când interpreta rolul principal din filmul *Male & Female*, din 1919, în regia lui Cecil B. DeMille.

Un alt caz interesant este acela al berlinezului Hans Natge, specializat în fotografie de teatru, ce a lucrat pentru F.W. Murnau când acesta a ecranizat *Faust* (1926). El a fost unul dintre primii care, folosind un aparat de mici dimensiuni, a recurs la instantanee, luate chiar din spatele operatorului în timp ce filma. Astfel, cadrele sale sunt asemănătoare acelor de pe peliculă, dar sunt investite cu mari calități picturale, conferite de eclairaj și de știința cadrării. Chipul venerabilului doctor Faustus, cu plete și barbă lungă, colilie, privind sfredelitor pe sub sprâncenele stufoase, curios și suspicios în același timp, este un portret de mare forță ce ar fi fost apreciat la superlativ în orice expoziție de artă. Momentul când Faust, întinerit în urma pactului cu Necuratul, se luptă cu fratele iubitei sale Margareta și acesta cade ucis pe la spate de Mefisto este plin de tensiune și

dă măsura dramatismului ce Murnau știa să-l însușească peliculelor sale.

După ce vizitase zeci de triburi amerindiene de pe teritoriul Statelor Unite spre a aduna o uriașă documentație în imagini despre viața tradițională a băștinașilor, publicată în cele 20 de volume ale impozantei sale lucrări *The North American Indian*, Edward S. Curtis a petrecut și câțiva ani pe platourile de la Hollywood, ca fotograf de „stills”. A fost perioada cea mai nefericită din viața lui, activitatea respectivă plictisindu-l prin rutină și lipsă de surpriză, de spectaculos, de aventură reală, fiind confruntat doar cu aventura ficțională a regizorilor și scenariștilor. În expoziție figura o poză din filmul *Cele zece porunci* al lui Cecil B. DeMille (1923).

În anii '60 a început să fie practică o fotografie de film mai dinamică. Regretabil că nu este cunoscut autorul dramaticei scene în care Cary Grant este urmărit de un avion biplan din care se trage asupra sa în filmul lui Alfred Hitchcock *La nord prin nord-vest* (1959).

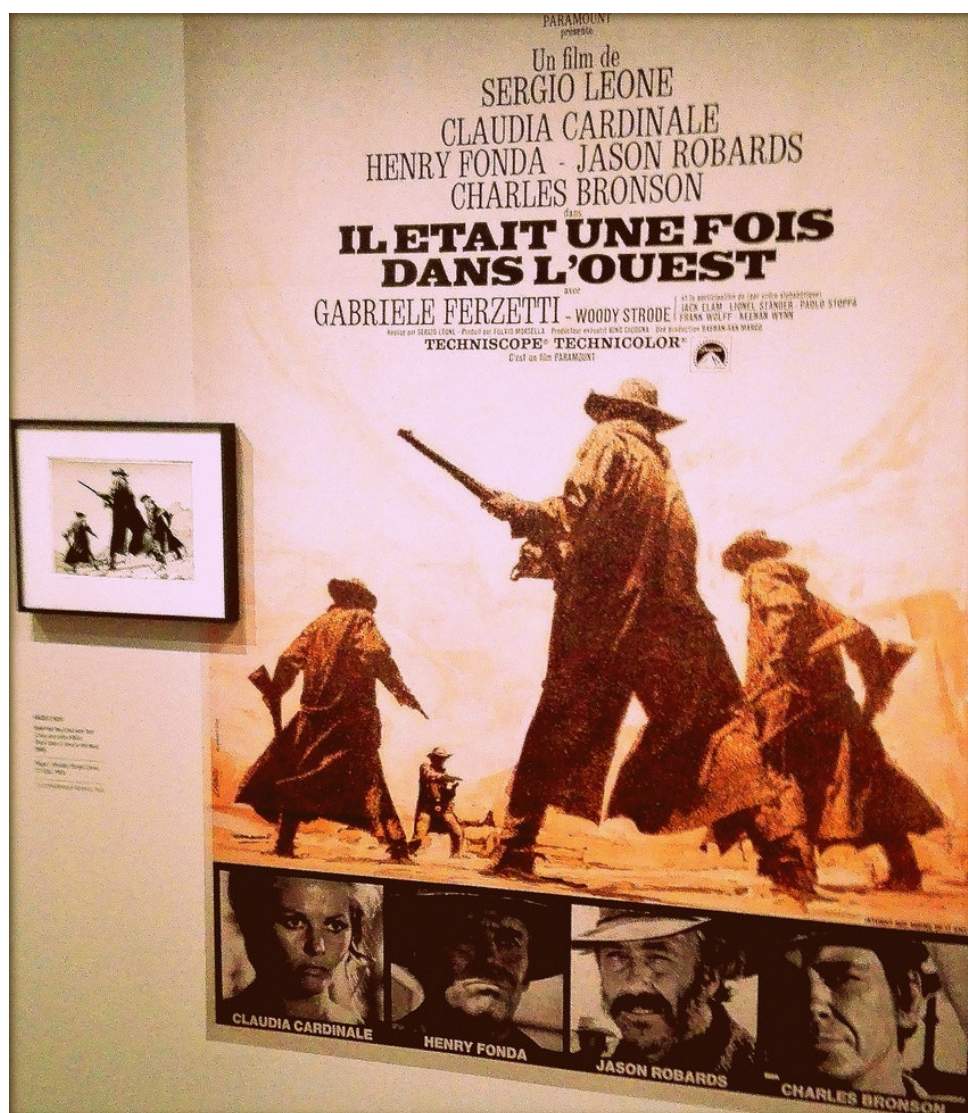
Tot o scenă puternică imortaliza, în 1968, Angelo Novi pentru *A fost odată în Vest*, western spaghetti de Sergio Leone, turnat în Statele Unite și având pe generic câțiva mari actori americani. Cei trei pistolari ce se pregăteau a-l întâmpina cu gloanțe pe Charles Bronson, interpretul lui Harmonica, erau surprinși în poziții pluriaxiale, din spate, și în unghi montant. Clișeul a fost prelucrat de Michel Landi spre a deveni afișul filmului pentru versiunea ce a fost difuzată în Franța.

O imagine de neuitat din *Șapte ani de căsnicie* (1955, regia Billy Wilder) este aceea în care Marilyn Monroe, stând deasupra unei guri de ventilație a metroului, își satisface plăcerea cotidiană de a-și aerisi părțile intime la curentul produs de trecerea trenului pe dedesubt. Rochia-i învoaltă se umflă și-i dezvălește picioarele de sculptură antică, spre bucuria spectatorilor. Datorită acestei secvențe mai „decoltate” care dădea certitudinea că întregul film avea să beneficieze de o largă audiență, casa producătoare a aranjat turnarea mai multor duble speciale pentru reporteri care să o imortalizeze și să o dea publicității în periodicele pentru care lucrau, fapt ce a produs o bună reclamă. Sam Shaw, autorul instantaneului, a asigurat succesul peliculei prin mediatizarea ei în presă.

Autor necunoscut: scenă din filmul *La nord prin nord-vest* (1959, regia Alfred Hitchcock).

La aceste imagini alerte se opunea staticismul metafizic al parcului cu personaje presărate pe alei, printre arborii ornamentali tunși cu mare știință de geometrie în spațiu, din *Anul trecut la Marienbad* (1961, regia Alain Resnais) unde se simte, cu pregnanță, lecția pictorului Giorgio de Chirico. Cadrul, ca și întreaga acțiune, temporizează desfășurarea narațiunii care pare a se derula cu încetinitorul.

Angelo Novi: scenă din filmul *A fost odată în Vest* (1968, regia Sergio Leone) transformată în afiș.

Prin expoziția *Film-Stills* de la Albertina, publicul a putut revedea câteva instantanee de pe platourile de filmare și, anamnetic, a putut vizualiza câteva filme de mare succes la vremea lor care nu și-au pierdut valoarea și actualitatea odată cu trecerea timpului. Fotografia și agenții publicitari au mers mână în mână pentru promovarea unor pelicule ce acum stau cu cinste pe rafturile cinematecilor lumii. Dar, în același timp, fotografiile de platou au lăsat câteva repere de mare valoare, greu de depășit, în arta fotografică.

ADRIAN-SILVAN IONESCU

